

Література:

1. Бажан О. Радянiзацiя захiдних областей України в другiй половинi 1940 – початку 1950-х рокiв: наслiдки в нацiонально-культурнiй сферi. *Україна ХХ ст.: культура, iдеологiя, полiтика: Зб. ст.* 2007. Вип. 12. С. 340–356.
2. Баран В. Україна 1950–1960-х рр.: еволюцiя тоталiтарної системи. Л.: Інститут українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України, 1996. 448 с.
3. Даниленко В. М. Повсякденне життя українських селян у повоєнний перiод (1945–1953 рр.). *Україна ХХ ст.: культура, iдеологiя, полiтика: Зб. ст.* 2005. Вип. 9. С. 3–16.
4. Сірук Н. М. Полiтико-iдеологiчні кампанiї в культурно-науковому життi України (друга половина 40-х – початок 50-х рокiв ХХ ст.). *Вісник Дніпропетровського університету.* 2012. № 3. С. 112–117.
5. Старжець В. І. Відновлення радянської системи шкiльної освiти в захiдноукраїнському регіонi після вiйни (1944–1953 рр.). *Гілея: науковий вісник.* 2017. Вип. 117. С. 48–52.

КУЛЬТУРНО-НАУКОВЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ЧЕХІЇ ТА УКРАЇНИ: НОВІТНІЙ ЕТАП

Філіпович М. Б.

*кандидат iсторичних наук, доцент,
професор кафедри всесвітньої iсторії,*

*Волинський національний університет імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна*

Після українського референдуму 1 грудня 1991 року, коли переважна більшість проголосувала за незалежність, уряд Чехословаччини офіційно визнав державну незалежність України на позачерговому засіданні 8 грудня. Нова незалежна Чеська Республіка була визнана Україною 1 січня 1993 року. Важливою складовою українсько-чеських відносин є двосторонні домовленості. Серед ключових документів які врегульовують співпрацю між двома державами слід відзначити:

Договір про співробітництво між Державною архівною службою України, Інститутом досліджень тоталітарних режимів та Архівом справ держбезпеки Чеської Республік;

Угода між Міністерством культури України та Міністерством культури Чеської Республіки про співробітництво в сфері культури;

Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Чеської Республіки про військові поховання.

Загалом договірно-правова база - 51 чинна міжнародна угода [3].

Завдяки укладеним актам Україна так і Чехії отримали поштовх до розвитку наукового потенціалу у сфері досліджень історії та культури обох країн та обміну культурологічними складовими.

Сьогодні можемо говорити, що в українських наукових школах сформовано кілька осередків, щодо вивчення Чехії та чехів, запровадженні окремі навіть навчальні курси в Ужгородському та Прикарпатському університеті. Предметами дослідження стають не лише історичні аспекти але політологічні, філологічні, педагогічні, юридичні. Слід відзначити, що в обох країнах активно проводяться наукові та культурні заходи, щодо вивчення історії Чехії та чехів в Україні, та історії України та українців у Чехії. Проблеми державної політики в галузі освіти Чехії досліджували вітчизняні, зокрема: Я. Андрусяк, Е. Вільчковський, Л. Кіцила, В. Лемак, А. Полонников, С. Устич, П. Шарадін та ін. Чеський досвід підготовки майбутніх учителів до роботи в умовах інклюзивної освіти досліджують науковці у Переяслав-Хмельницькому державному педагогічному університеті імені Григорія Сковороди, у Харківському університеті імені Каразіна досліджуються чеські і словацькі військовополонені у Росії (О. Дмитрієва), у Волинському національному університеті імені Лесі Українки вивчається історія Волинських чехів (С. Шульга), в Одеському національному університеті імені І. Мечнікова проводяться дослідження з історії, побуту та культури чехів, які проживали на півдні України (С. Волкова), у Мелітопольському державному університеті досліджувалися традиційна культура та побут чехів Північного Приазов'я (М. Курінна). Вагомий внесок у дослідження чехів внесли В. Андрейко, С. Віднянський, Б. Зелінський, М. Кірсенко, Р. Корсак, Л. Новак-Каляєва, А. Панов, Ю. Терешко, І. Тодоров, П. Федорчак, О. Цупа, І. Шніцер, Ю. Юрійчук та ін. [1]

Правовою та політологічної складової дослідженням чехів в Україні займаються Н. Бондарчук, Л. Кіцила, І. Кубай та інші.

Проводяться різнопланові наукові та культурні заходи які сприяють поширенню знань між Україною та Чехією, зокрема:

- Ужгородські чеські наукові читання: історія, культура, політика, право. Ужгород, 2013 р. [2].
- Україна - Чехія - ЄС: сучасний стан та перспективи, Херсон, 2007.
- На регулярній основі міжнародна науково-практична конференція «Гусівські читання», Одеса.

- Серія міжнародних науково-практичних конференцій», які проводилися Академією ГУСПОЛ (Чеська Республіка) за сприянням ГО «Європейський інститут післядипломної освіти» 2020-2022 роках.

Якщо говорити про дослідження українців чехами, то слід зупинитися на такому моменті, що у сучасній Чехії проводяться активні культурологічні та історичні події.

Чого, наприклад, варті видання:

- «Дмитро Антонович та історія українського мистецтва» до 130-річчя від дня народження Д. Антоновича;
- «Голоси двох поетів: збірка віршів Юрія Дарагана та Олекси Стефанович»;
- Україна в сучасній чеській історіографії: до 70-річчя від дня народження Володимира Гостічки;
- Українська повстанська армія (у шпиталі, таємниці, культурі) / Українська повстанська армія по-різному (в літературі, мистецтві, культурі);
- Український портрет на тлі Праги. Видання присвячене українському мистецтву міжвоєнної Чехословаччини;
- Зелене Євангеліє. Збірка поезій видатного українського поета і прозаїка Богдана Ігоря Антонича;
- «Український журнал» (абр. УЖ)
- україномовний інформаційний культурно-політичний місячник для українців у Чехії, Польщі та Словаччині. Фундація «Український журнал» була створена в 2005 році аби популяризувати у Чехії, Польщі і Словаччині ідею часопису «Український журнал». Вона діє на пограниччі польської, української та словацької культур. Фундація організовує зустрічі та акції, що сприяють широкому міжкультурному діалогу.

Крім того вона співпрацює з іншими організаціями, які займаються популяризацією культур народів Центрально-Східної Європи. Заснований фундацією журнал знайомить читачів Польщі, Словаччини та Чехії з життям української громади в цих країнах, загалом із життям у Середній Європі, українською культурою у європейському контексті, суспільними, політичними, культурними подіями в Україні. Журнал видається за фінансового сприяння Міністерства культури Чеської Республіки. Серед авторів провідні

культурно-наукові постаті: Ондржей Буддеус, Наталія Патерова-Гайкова, Тім Постовіт, Якуб Ржехак, Олексій Севрук.

Проводяться і наукові заходи, зокрема:

- Міжнародна конференція до 25-ї річниці смерті Дмитра Чижевського;
- Міжнародна конференція «Руська, українська і білоруська еміграції у Чехословачії між двома світовими війнами: результати і перспективи досліджень. Фонди Слов'янської бібліотеки та празькі архіви»;
- Конференція, присвячена 80-річчю створення Музею визвольної боротьби України;
- конференції, присвяченої 75-річчю створенню Українського вільного університету в Чехословацькій Республіці;
- міжнародна наукова конференція до 80-річчя заснування Української студії образотворчого мистецтва в Празі.

Видаються різнопланові довідки:

- Російська, українська та білоруська еміграція в Празі;
- Україна за межами України: Енциклопедичний словник мистецтва, культурного і громадського життя української еміграції в міжвоєнній Чехословаччині (1919–1939);
- Серія збірників, складених Слов'янською бібліотекою та Архівом управління МВС Чеської Республіки, «Списки джерел з історії народів СРСР до 1945 року з архівів Чехословаччини», які були складені окремими чеськими архівами на рубежі 70-80-х років. Книги цієї серії є основним вихідним матеріалом і відправною точкою для досліджень в галузі історії чесько-російських, чесько-українських і чесько-білоруських відносин.

Над українською тематикою працюють такі науковці, як Мирослав Брайтфельдер, Станіслав Аускі, Ярослав Гулак, Павло Роберт Магочій, Ян Рихлік, Міхал Тера.

Резонансними були поява книг «Бандеровці» Томаша Репи. Видання комплексно осмислює феномен бандерівців (ОУН та УПА) у чехословацькій повоєнній історії, констатує його політичний контекст, виправляє та називає клейма довготривалого впливу комуністичної пропаганди і, не в останню чергу, аналізує стан досліджень на цю тему, яка довгий час несправедливо ігнорувалася чеською історіографією.

Як зазначив у своїй Еміль Ворочак у своїй статті «Чеська історіографія про Росію, Україну та Білорусь після листопада: труднощі та політичний контекст»:

«Значна проблема чеської історії русистика все ще долає глибoku і довгострокову кризу в розвитку галузі... Ключове місце в науковому інтересі в період 20 століття все ще займає переважно російська, (українська та білоруська історія представлені лише мінімально). І це певною мірою стосується і української сторони» [4].

Таким чином, можемо констатувати, що українсько-чеські та чесько-українські культурологічні та наукові взаємовідносини мають гарну і тривалу історію однак потребують переосмислення та подолання стереотипів і міфів.

Література:

1. Вітенко М. Історія Чехії. Навчально-методичний посібник для студентів, які навчаються за спеціальністю “Чеська мова та література”. Івано-Франківськ, 2016. 40 с. URL: <https://kis.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/79/2020/03/Istoria-Czechii-Vtenko-2016.pdf>
2. Ужгородські чеські наукові читання: історія, культура, політика, право : Наук. зб. / Ред. Лендєл М., Ліхтей І., Стряко А. Ужгород : Поліграфцентр «Ліра», 2013. 272 с. - ISBN 978-617-596-132-2 (читати онлайн [Архівовано 10 липня 2021 у Wayback Machine.])
3. Україна і Чехія підписали три документи документи. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/novyny/ukrayina-ta-chehiya-pidpysaly-try-dokumenty-za-pidsumkamy-pershuh-mizhuryadovyh-konsultacy-0>
4. Чеська історіографія про Росію, Україну та Білорусь після листопада: труднощі та політичний контекст - Об'єкт національної спадщини (nkp.cz). URL: www.nkp.cz/slovanska-knihovna/odborne-cinnosti-publikace/odborne-projekty/prague-perspectives1/obsah-s-resume-v-cestine/res-voracek